

*

והבאת את המנחה... והקריבה אל הכהן והגישה אל המזבח. והנה עכשו במקום המזבח, שלחנו של אדם מכפר (ע' ברכות נה). והוא התנהגות אדוני אבי זקני זצוק"ל שהמשמש בסעודה בשבת-קדש, הקריב אליו הקערה עם המאכל, והוא בעצמו העמידה על השלחן לפני המסובין, ולא המשמש – כמו הכהן שהקריבו לו המנחה והוא הגישה אל המזבח וד"ל.
(דברי ישראל (מודז'ץ) ויקרא)

והרים ממנו בקמצו וגו' – יש לרמז שיסיר מאתו מדת הקמצנות. ופירש"י שלא יעשה מדה לקומץ – היינו שלא במדת הקמצנות, רק מסולת המנחה ומשמנה ופרש"י ממקום שנתרבה שמנה – פירוש, יהיה איך שיהיה אף מעט כמו מנחה, אך המעט יהיה במדת הפזרנות, מסלתה ומשמנה ובריבוי שמן כמו מנחת הבל ומחלבידהן.
אי נמי כנ"ל ועל דרך זו: והרים ממנו בקמצו – שיסיר ממנו בקמצו, שיסיר מדת הקמצנות. ופרש"י שלא יעשה מדה לקומץ – היינו הקמצן לא יוכל לבוא לשום מדה טובה, כי הקמצנות מונעת אותו' (שם פרשת צו).

דף כ

'ברית אמורה במלח – דברי ר' יהודה. ר' שמעון אומר: נאמר כאן ברית מלח עולם הוא, ונאמר להלן ברית כהנת עולם – כשם שאי אפשר לקרבנות בלא כהונה כך אי אפשר לקרבנות בלא מלח'. נראה שלר' שמעון שוים כל הקרבנות למנחות והמלח מעכב בכולם, שהרי הטעם שנקט שייך וכולל את הקרבנות כולם. אבל לר' יהודה אפשר שאינו מעכב אלא במנחות. וכן פסק הרמב"ם, וכן כתב בספר החינוך. [ואמנם רש"י כתב 'משמעות דורשין' איכא ביניהו. ואפשר שלשיטתו אין חילוק בין מנחות לשאר הקרבנות גם לר' יהודה. אך יתכן שרש"י פרש כן רק לפי סברת רב הונא שמעכב גם ללא ששנה הכתוב, אבל לפי מה שאמרו ש'ברית' הוא לשון עיכוב, י"ל שלר' יהודה אין זה שייך אלא במנחות, ששם נאמר 'ברית'] (עפ"י כסף משנה איסורי מזבח ה, יב; זבח תודה).

בקרן אורה ובזבח תודה פרו טעם הרמב"ם לחלק בין זבח למנחה; שבזבח הואיל והקטרת האימורים אינה מעכבת, לכך אם לא מלח לא פסל, שלא גרע מאילו לא הקטיר האימורים [והדם הלא אינו טעון מלח]. לא כן קומץ המנחה שהקטרתו מעכבת. [אלא שקצת קשה, הלא לפי"ז אף בשאר קרבנות מלח מעכב את מצות ההקטרה, ונפקא מינה שאם הקטיר בשבת וביו"ט ללא מלח חייב, וא"כ מדוע לא הזכיר זאת הרמב"ם, לומר שהמלח מעכב את הקטרת האימורים. דבר אברהם ח"ב כא].
בספר משך חכמה (ויקרא ב, יג) כתב נפקותא נוספת בין ר' יהודה לר' שמעון; האם יש דין מלח בבמה. לר"ש שהושווה מלח לכהונה, כשם שאין כהונה בבמה כך אין מלח בבמה. ואילו רבי יהודה אינו מחלק בדבר (ועע"ש).

'הכא נמי לא מלח כהן אלא זר'. ואף על פי שהמליחה נעשית לאחר קמיצה והרי מקמיצה ואילך מצות כהונה, אם כן מדוע מלח זר כשר לתנא דמתני' –
נראה שזה שאמרו 'מקמיצה ואילך מצות כהונה' היינו רק לאותם דברים הכתובים בפרשה מוקמץ הכהן

ואילך, אבל מצות 'לא תשבית מלח' פרשה בפני עצמה היא ולא הוזכר שם כהן הלכך אין כהונה מעכבת שם (שפת אמת לעיל יח. והביא דברי הרמב"ם בפרוש המשנה שפרש כן משנתנו, כאביי. וע"ע בשאר המפרשים שם).

'אמר ליה: וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי מזבח?' – כלומר, אי אפשר לומר כדברך שתנא דמתניתין סובר מליחה מעכבת אלא שכהונה אינה מעכבת, שכיון שהמליחה נעשית על גבי המזבח הרי היא עבודה גמורה ופסולה בור. שכן קים להו לחז"ל שעבודה הנעשית על המזבח ושם מצותה – לכהן ניתנה לא לזר, ואם עשאה זר כאילו עשאה קוף וכאילו לא נמלחה. ולמדנו מכאן שמצות המליחה על המזבח דוקא, ואם מלח קודם שהעלה – אין זו מליחה, שכל שחסרה הולכה על המזבח, עדיין אינו ראוי להקטרה, וזמן המליחה הוא רק כשראוי להקטרה. ולמדנו עוד שהמליחה עצמה מצוה היא, ואילו מלחה קוף – המלח פסול, הגם שהקטירו כשהוא מלוח (עפ"י חזון איש כה, טו).

ויש פירושים אחרים בבאור קושית רב יוסף – ע' שיטה מקובצת; טהרת הקדש; קרן אורה; זבח תודה.

'יכול תהא מנחה כולה טעונה מלח, תלמוד לומר קרבן, קרבן טעון מלח ואין מנחה כולה טעונה מלח.' יש אומרים שזהו רק לעכב, אבל מצוה לכתחילה למלוח גם החלקים הנאכלים לכהנים (כן הביא הרישב"א בחולין קיב מהרא"ה, והוא בבדק הבית שער ג בית ג). ויש חולקים (הרשב"א במשמרת הבית שם). וכן פרש הרע"ב את משנתנו 'לא מלח כשר' – שלא מלח את המנחה כולה אלא את קומצה, ולכך כשרה שאין מעכב אלא מליחת הקומץ (תו"ט). והגרעק"א תמה על כך, הלא אף לכתחילה אין צורך למלוח אלא את הקומץ. וכן תמה בקרן אורה להלן כב. ובשפת אמת (ו). הביא סיוע לדברי הרע"ב.

'מנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים... מניין?...' כיון שאותו מקרא נכתב לאחר המנחות הנקמצות, לכך הוה אמינא ש'קרבן מנחה' היינו הקומץ דוקא (עפ"י קרן אורה).

'נסכים בהדי אימורין הוא דאתו, מאי טעמא – אכילה ושתיה. אדרבא כפרה ושמחה.' נראה שיש נפקותא לדינא בשאלה זו; אם הנסכים באים חובה לאברים, הרי שאם אבד הבשר והחלב – זורק את הדם [לדברי רבי אליעזר, דם אעפ"י שאין בשר] ואינו חייב בנסכים. אבל אם הנסכים באים חובה לדם – חייב בנסכים. ויש להוכיח מן הגמרא (להלן כו) שכן נוקטים אנו לפי האמת שהנסכים באים חובה לדם, משום כפרה ושמחה (עפ"י חזו"א כז, ח. וע' בית ישי קכא).

(ע"ב) 'דם... נפסל בשקיעת החמה.' ע' במובא בזבחים נו.

'ככתבם וכלשונם'

יכול קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית אלקיך מעל מנחתך על כל קרבנך תקריב מלח –

מלח מורה על יראה, וכמו שכתוב (שופטים ט, מה) ויזרעה מלח – היינו שיש בזה יראה שלא תרצה להצמיח. וזה שהזהיר שיראת ה' תהיה ראשית דעת, ולא תזוז ממנו היראה בכל מעשי המצוות ותורה ותפילה והתקרבות להשי"ת.

כי שלמה כלל כל התורה בספר משלי שהוא מלא עצות לעבודת השי"ת, וסיים שם (לא,ל) **אשה יראת ה' היא תתהלל**; אף שבאמת יראת ה' היא אהבה ברורה, וכדאיתא (בתדבא"ר ג) יראתי מתוך שמחתי, עם כל זה בהכרח שיהיו כל המעשים כלולים ביראה, כענין שאיתא (בירושלמי ברכות ט,ה) דע שאתה ירא.

וזהו פירוש על כל קרבנך תקריב מלח – היינו בכל התקרבותך, תורה ועבודה ומצות, יהיו ביראה, ובוזה יתקיים הכל כדכתיב (תהלים ט"ז) **יראת ה' טהורה – עומדת לעד**.

(מי השילוח ח"ב ויקרא. ועל דרך זו בספר דברי ישראל)

'הנה מלח ברית פרש רש"י שהובטחו מים התחתונים ליקרב במזבח במלח. והיינו מפני הנודע שמים התחתונים בוכים אנן בעינן להיות למעלה, וכמובא בילקוט ראובני על זה, עיי"ש. וזהו הכפל על כל קרבנך – לרמז על תורה ותפילה שהן במקום קרבן, **תקריב מלח** – רצה לומר שעסק התורה ותפילה יהיה בתשוקה ורצון כמו המים התחתונים שבוכין להיות למעלה וזכו לברית מלח בשביל תשוקתם זאת, וזהו הזוה"ק (פרשת נח טט:) **בשוא גליו אתה תשבחם** – תשבחם ממש, שבחא הוא לון כו' ע"ש. ורצה לומר שבחא הוא לון על שם שחושקים להיות למעלה. וזהו שם 'מכאן מאן דכסיף למנדע וכו' שבחא איהו דיליה' – מהתשוקה להתכלל באור השי"ת. וזה היה ענין הקרבנות שבשעת הקרבת והקטרת האברים על האש, היה כמו כן בעל הקרבן משעבד הנשמה שבמוחו עם שאר חושיו וכחותיו, ותאוות ומחשבות לבו לעבודתו ית"ש. ועכשו הוא זאת בשעת התפילה עם התפילין שבראשו וכנגד לבו. וד"ל' (דברי ישראל (מודויץ) ויקרא).

ברית מלח עולם

ברית קרבנות וברית מלכות

אתה מוצא 'מלח ברית' על הקרבנות וכן אתה מוצא 'מלח ברית עולם' על מלכות בית דוד – הלא לכם לדעת כי ה' אלקי ישראל נתן ממלכה לדוד לו ולבניו ברית מלח עולם (דברי הימים-ב יג).

מה ענין זה לזה, ומה ענין המלח לברית עולם?

מה טיבו של מלח ומה ענינה של ברית?

למה הוסיף באיסור 'לא תעשה חמץ' נתינת טעם: 'כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו', ולמה נוסף דבש בנתינת טעם ואינו מזכיר באיסור? –

למה נזכר בברית מלח שם 'אלקים' לא כמו בכל פרשיות הקרבנות שאין נזכר שם אלא שם הוי"ה?

דברים אלה מבוארים היטב בדברי חכמים ראשונים ואחרונים, וזו תמצית דבריהם:

שאור ודבש מקור כל חטא

כל חטאות בני אדם בכל הדורות, מקורם בחטא הקדמון שחטא אדם הראשון בחטא עץ הדעת טוב ורע. ענינו של חטא זה היה כפול:

אשר ביקש האדם להוסיף לו מעט גאווה על הכבוד שהנחיל לו בוראו להיות מלך בתחתונים וכתר כל הבריאה וכל זה אין די לו אלא הלך אחר עצת הנחש שאמר (בראשית ג): **כי ביום אכלם ממנו והייתם כאלקים וגו'** – אלהות ביקש לעצמו; –

ואשר ביקש האדם להוסיף לו מעט תאווה והנאה על כל ענגו של גן עדן שנטע ה' בשבילו והשליטו עליו וכל זה אין די לו אלא הלך אחר עצת הנחש הקדמוני שדחפה לאשה והטעימה מאותה הנאה אסורה – **ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאווה הוא לעינים וגו'** (שם) – מתיקות שמרובה מענגו של גן עדן ביקשו לעצמם.

כיון שבקשו אדם וחווה לעצמם מה שאינו שלהם – גם מה שהיה שלהם ניטל מהם **ויתחבא האדם ואשתו בתוך עץ הגן (שם)** – קודם לכן, כל העולמות הנבראים מקופלים היו בתוך האדם וכבודו גדול על כולם. עכשיו לאחר שחטא וביקש להיות כאלקים בורא עולמות – הרי הוא עצמו מתקפל ונחבא בתוך עץ אחד, אין זו לו השפלה תחת כבוד?

וישלחו ה' אלקים מגן עדן לעבד את האדמה אשר לקח משם (שם) – קודם לכן היו המלאכים צולים לו בשר ומצננים לו יין וכביכול בכבודו ובעצמו נעשה לו שושבין לענגו ולהנאתו, עכשיו לאחר שחטא וביקש לו תוספת הנאה – הרי הוא מגורש מגן עדן ונעשה עבד לאדמתו ובזיעת אפו הוא אוכל לחמו הדל, אין אלה יסורים תחת עינוגים?

כל ימי האדם על פני האדמה בכל הדורות, הוא מפרפר תמיד בין החטא הקדמון הזה לבין התיקון. תמיד הוא חוטא בחטא זה שמבקש כבוד ומבקש הנאה במה שאינו שלו ומאבד את שלו ולאחר שחוטא ומתייסר הוא בא לפני רבונו ומבקש כפרה ומביא לו דורון-מנחה לפייסו – מזהירו הכתוב: אל תהיה טובל ושרץ בידך; אל תכעיס את בוראך בקרבך, אל תתהדר לפני מלך במה שאינו שלך – כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ! אל תנפחה יותר ממדתה ואל תוסיף בה טעם יותר מטעמה. ואם ככה אתה עושה, ונחשב לך דורוןך חטא מלא; – רמוז: **לא תעשה חמץ כגימטריא של עץ הדעת טוב ורע עם שתיים עשרה אותיותיו, תשע מאות וארבעים וארבע – חטא מלא; –**

כי כל שאר – המנפה והמיפה יותר מיפיו שבטבע, **וכל דבש –** הממתק ומרבה בו טעם יותר ממה שבוראך נתן טעם בקמח ובבשר (שאור ודבש שניהם כלולים ב'חמץ' שמראהו וטעמו מרובים על מה שבטבעו) **לא תקטירו ממנו אשה לה' –** באת לעשות קטיגור, סניגור – לעולם לא תצליח בכך; –

מבקש אתה תיקון גם ל'שאור ודבש', לגאווה ולתאווה, שלא על חנם בראם הבורא – ארבעה הם התנאים שאם תעשה אותם והיתה זאת תקנתם: **קרבן –** אחד ולא שנים. כלומר, אל תערבו שאור ודבש, כבוד והנאה – יחד, אלא זה לחוד וזה לחוד בכך תוכלו להצליח; –

ראשית – הראשית שבכל שאור ובכל דבש יהיה רק לשמים. תבוא להתגאות – רק בה' אלקיך תהיה גאותך, וכן אם תבוא להנות מעולמי, ראשיתו תתן לי ואח"כ הכל ייחשב לך כאילו אתה נהנה משיירי שלחני בלי גאווה מופרזת ובלי תאווה מופרזת; –

תקריבו – ברבים ובכנופיא, ולא יהא כל אדם סומך על כחו בלבד, אלא יהא מבקש סיוע בזכות הרבים, שאינו דומה יחיד העושה למרובים העושים. וכן שני הלחם שהיו עשויים בשאור, רק מנחת ציבור היתה ואי אתה מוציא מנחת יחיד שעשויה שאור. וכיוצא בזה מנחת 'בכורי ראשית' בכנופיא היתה באה ובהמון חוגג; –

שלשה תנאים אלה הראשונים, דיים בשביל לטהר אתם, את השאור ואת הדבש כל אחד בנפרד כאמור לעיל, עד כדי להביא אותם לחצרות בית ה'. ברם; – ואל המזבח לא יעלו – שכן המזבח שם שרשו של אדם ומשם נברא, והשאור והדבש שורש כל חטא ואין קטיגור נעשה סניגור.

הקרבת מקור כל כפרה

כשם שהשאור והדבש – הגאווה והתאוה, אבות כל חטא, כך הקרבן הריצוי והפיסוס – שורש כל כפרה. אדם הראשון לאחר שחטא ונתהפך עליו הגלגל וגורש מגן עדן ה' אל הצער והיסורים וחשך עליו עולמו תחת היותו באור פני מלך חיים, הדבר הראשון שעשה – עמד והקריב קרבן. כלומר מוראו של החטא – שהוא עושה ריחוק בין האדם לבוראו, כך אין תיקונו של חטא רק הדבר שחוזר ועושה קירוב בינו לבין בוראו; –

שכן בדין היה שהנפש החוטאת היא תמות. באלו פנים ישוב ויראה לפני בוראו ויבקש מחילה? אלא שריחם הקב"ה על בריותיו והראה להם דרך של קירוב לאחר הריחוק וכביכול עשה עצמו כרוצה דורון של פיוס שיתרצה בו האדם המבקש רצון, יבוא ויתיצב במקדש ה' ליראות פני מלכו בבושת פניו ותהי לו בושתו בפני המלך תחת מיתתו. עלות קרבנו על המזבח תחת עלות גופו על מוקדה על המזבח ויצא משם מטוהר ומוזכך וכבריה חדשה.

אדם הראשון יצור כפיו של הקב"ה שנפח בו נשמת חיים כביכול מעין חכמה וחיים משלו, חכמתו עמדה לו ועמד על כך מדעתו. מאליו הבין סוד הקרבן המכפר וכיוונה דעתו לדעת המקום. עשרים דורות אחריו הופיע אדם הגדול בענקים זה אברהם ובא להציל עולם מכליון החטא, וכרות הקב"ה עמו הברית ורמז לו בברית זו סוד הקרבנות – קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת ואיל משלש ותד וגוזל (בראשית טו).

ששה דורות אחריו נעשה זרעו של אברהם גוי גדול שבא בברית עם הקב"ה. אז נתן להם תורה כתובה ובה ציוה להם בפירוש על דבר קרבן המכפר, זבח או מנחה.

וכשם שמקור כל חטא הוא עץ הדעת טוב ורע, כך מקור כל כפרה ההינתקות מחטא עץ הדעת טוב ורע והתקרבות אל עץ החיים בסוד ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם (בראשית ג). והקרבן המכפר הוא מעין עץ החיים שבא לאחר הריחוק שבא מן החטא. לכך ציותה תורה על כל הקרבנות: 'תקריב! תקריב אתה, תקריב קרבנך ותקרב לאחר שרחקת.

וכשם שנתנה תורה תנאים שבהם הקרבן נפסל: כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה, כך נתנה תורה תנאי להכשר קרבן: על כל קרבנך תקריב מלח, שלא תהא הקריבה היוצאת מן הקרבן חולפת ועוברת מהר אלא תהא דבוקה ב'עץ החיים', תהא חיה וקיימת לעד וכאמור להלן.

עוד רמז

עוד רמז לפסולו של הקרבן בהתיחסו אל 'עץ הדעת טוב ורע' וגם להכשרו בהתיחסו אל 'עץ החיים':

'כל שאור וכל דבש' בגימטריא: 'עץ הדעת טוב ורע' חסר שלש עשרה.
'תקריב' – בגימטריא: 'עץ החיים בתוך הגן' גם הוא חסר שלש עשרה; –
 לומר לך: 'כל שאור וכל דבש' מעין 'עץ הדעת טוב ורע' אלא שעץ הדעת הראשון מרובה עליו
'אחד' שמנינו המלא הוא שלש עשרה. וכל קרבן לשמים אשר עליו נאמר 'תקריב', הוא מעין
'עץ החיים בתוך הגן' אלא שעץ החיים הנזכר ראשון בבריאה מרובה עליו 'אחד' שמנינו המלא
שלש עשרה; –
 שמיום שחטא אדם והכניס עצמו בחטא זה של עץ הדעת טוב ורע, מאותה שעה נתערב טוב
 ברע ורע בטוב וכל מה שבא אחריהם בעולם, חסר הוא משלמותו הראשונה, אחד מן הטוב ברע
 ואחד מן הרע בטוב.
 ואעפ"י שגם 'עץ החיים' חסר הוא קודם התיקון המלא, מצווים אנו על קרבנות הכפרה 'תקריב'
 אלא שהתנתה תורה תנאי: עשה כל שבידך כדי שקרבנך לא יהא כמעשה חולף שרישומו עובר
 אלא יהא עשוי כחידוש של ברית שקיימת לעולמי עדי; –
 מעין הברית אשר כרת 'אלקים' עם עולמו בשעה שבראו ועשאו קיים ועומד; –
 כברית אשר כרת 'א-ד-נ-י אלקים' עם אברהם ונשבע שלא יכלה זרעו לעולם ולא יחליפם
 באומה אחרת.
 וכברית אשר כרת ה' אלקים עם דוד, ברית מלכות אמת ונצח לו ולזרעו עד עולם שנעשתה כחך
 הטבע והבריאה וכשמים וארץ שנבראו בשם 'אלקים' וקיים ועומדים לעד; –
וכל קרבן מנחתך במלח תמלח – עשה את קרבנך ותשובתך אל ה' אלקיך קבוע וקיים וברר את
חטאך הקודם שלא היה אלא מקרה וארעי; –
ולא תשבית מלח ברית אלקיך מעל מנחתך – שאם אתה עושה תשובתך ארעי וחטאתך קבע –
אתה משבית הברית שכרת ה' עם עולמו ומתקלקל וחוזר לתוהו ובוהו; –
על כל קרבנך תקריב מלח – רמז לכל קריבה שאדם קרב לעבודת אלקיו, הכל יהיה בברית מלח
עולם, ברית כהונה וברית מלכות בית דוד; שיהו כחוקות שמים וארץ עומדים לעד ולעולם.

הברית והמצוה

מה בין ברית למצוה? במצוה, זה מצוה וזה מצוה לעשות. ואילו בברית כביכול שניהם מצוים
 ושניהם עושים, ולכן המצוה יכולה שתישמר ויכולה שלא תישמר והברית לעולם נשמרת.
 המצוה, אנוס פטור ממנה, ואילו בברית אין שום דבר בעולם הפוטר ממנה. הכורת ברית
 והנשבע, מחייב עצמו באונסים והתחייבותו ושבועתו היא הנותנת לו כח לעמוד באונסים, לכך
 הברית לעולם היא נשמרת – גם כי תעבור במים אתך אני ובנהרות לא ישטפוך, כי תלך במו אש
 לא תכוה ולהבה לא תבער בך. כי אני ה' אלקיך קדוש ישראל מושיעך וגו' (ישעיה מג).

טיבו של מלח ועניו

מה טיבו של מלח ולמה נזכרו עליו כמה בריתות?
 אמרו חכמים במדרש שברית ראשונה שכרת הקב"ה עם עולמו, עם המלח היתה, שהמלח ממי

הים הוא, וביום השני מששת ימי בראשית בשעה שהבדיל הקב"ה בין מים למים, בין המים העליונים למים התחתונים, והמים העליונים נשארו בטהרתם ואילו התחתונים ניתנו בארץ, במקום טומאה; אז געו המים התחתונים בבכיה שיהיו במקום טומאה; אמר להם הקב"ה: שתקו ואני אצוה עליכם ניסוך המים (על המזבח בחג) – ולא נתפייסו, כי אין ניסוך המים אלא פעם אחת בשנה. וכתת להם הקב"ה ברית שימליחו כל הקרבנות שנאמר: על כל קרבנך תקריב מלח ועל זה נאמר: ולא תשבית מלח ברית אלקיך מעל מנחתך. עוד אמרו חכמי הדורות:

המלח עצמו הוא ברית העולם, ברית הקיום והנצח, שאין לך דבר בעולם שיכול להתקיים בלי המלח וביותר הוא מצוי במים ובלעדיו היו המים מסריחים ולא היה העולם מתקיים; – המלח הוא ברית המלכות והשלום שהכל רואים בו כי מלכותו של הקב"ה על כל עולמו ושולט על כל ברואיו ועושה שלום במרומו וגם על ברואי הארץ. להוציא מלב הכופרים שאומרים מי שברא אש לא ברא מים ומי שברא מים לא ברא אש, הרי המלח מן המים ומן האש. המים מפריים את הארץ ומרווים אותה והאש שורפת הכל, והם שניהם מולידים את המלח. והמלח עצמו סגולת הפכיות יש בו, אתה נותן במדה – הוא מחיה וממתק את הכל. גורע ממנו או מוסיף יותר מדי – הכל מת. מי עשה זאת, מי פעל זאת? – מלך העולמים שברא הכל ועושה שלום בין כולם; –

המלח לעצמו הוא רע, מתערב עם אחרים – נעשים כולם טובים מאד; – וכסגולות המלח כך סגולות קרבן כפרה, שאלמלא הוא לא היה העולם מתקיים מפני החטא, והקרבן עושה שלום ומקרב רחוקים וממנו הברכה יוצאת לכל העולם. אימתי, כשאתה מקיים כל מצוותיו וציוויו הכל במדה. אתה גורע או מוסיף או משנה בו, נמצאת מחריב את העולם.

ברית אלקיך

הרי שאמרנו למעלה כי בברית שניהם שווים להתחייבות ולהנאה – מה הנאה יש לקב"ה מן הקרבנות ומן הכפרה היוצאת מהם למקריביהם? אלא שכך רצה הקב"ה שיהו הבריות עושות רצונו ואין לך ככפרה זו לעשות נחת רוח לפניו יתברך. שכן כשהאדם חוטא ומקריב קרבן ומתכפר לו ויודע שהוא נקי מחטא, הוא נזהר אחרי כן מחטוא ומלהיות עוד מלוכלך בעבירות. אבל אם לא היה מתכפר, היה מוסיף לחטוא כמו שאמרו רבותינו ז"ל: כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה, הותרה לו וכו' נעשית לו כהיתר. משל לאדם שבגדיו צואים אינו משמרן מן הטיט, אבל אדם שבגדיו נקיים ויפים משמרם מכל טינף. (מתוך ספר הפרשיות ויקרא. עפ"י מדרש מובא בפירוש הרא"ש עה"ת, בראשית א; זהר ח"א קמא: ציוני, רמב"ן; כלי יקר; מלבי"ם; מי השילוח; דעת זקנים מבעה"ת)

דף כא

'... אי רבנן קשיא קטרת – האי תנא הוא דתניא רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר...'. מבואר בגמרא שלדעת חכמים שבברייתא, הקטרת טעונה מלח [וכן יש לדייק מדברי הרמב"ם (איסורי

שני סדרי לחם הפנים ושני הבזיכים, וכן הסדרים כלפי הבזיכים – מעכבין זא"ז (ואכלהו... חק עולם. ואעפ"י שהכתוב מדבר על אכילתם, עולה הוא על הדבר כולו). סולת ושמן במנחה מעכבים, בין לענין מידתם ובין לענין קיומו של האחד כלפי חברו (מגרשה ומשמנה. ועתוס').

קמיצה בידו ממש ולא בכלי כמדת קומצו – מעכבת לדעת רב (ששנה הכתוב לעכב; בקמצו, וימלא כפו). ולשמואל אינו מעכב (שאינן למדים דורות משעה).

ג. לדעת רב משמע שלמדים דורות משעה (ע' שפ"א). ולשמואל אין למדים. אך אם שנה הכתוב כמה פעמים בענין שלשעה, כגון בקרבנות הנשיאים – למדים.

א. כתב בשפת אמת שמסתבר שהלכה כרב, והעיר על השמטת רמב"ם דין קמיצה ביד אם מעכבת.

ב. מצינו מקומות שלמדים משעה לדורות לכולי עלמא – כאשר מסתבר הדבר, או בענין שאינו אלא גילוי מלתא וכדומה (עתוס' כאן ובסנהדרין מה. ד"ה מנין. וע"ע בספר אור הישר; יד דוד זבחים ס.).

ג. במקומות אחרים מבואר שאין למדים לשעה מלדורות (להלן נו. זבחים מה:).

ד. קודם הקמיצה, מגיש הכהן את המנחה לקרן דרומית מערבית של המזבח החיצון כנגד חודה של קרן, ודין לדברי רבי אליעזר, בדרומה של הקרן היה מגיש, באמה הסמוכה למערב, וא"צ כנגד החוד דוקא (עפ"י רש"י בסוטה יד: שטמ"ק ושפ"א זבחים ס:).

הלכה כחכמים.

ההגשה אינה מעכבת.

לדברי רבי שמעון ההגשה טעונה כהונה, ואולם מסתבר שאם הגישה זר – לא פסל אף לשיטתו (עפ"י קרן אורה יח:). וכן כתבו ראשונים, שאם הגיש זר – יחזור ויגיש כהן (ערמב"ם פסוה"מ ז, ו; ריטב"א קדושין לו:). ואולם אין הור חייב עליה מיתה (עפ"י משנה זבחים קיב:).

דף כ (כא)

לג. א. האם מליחת הקרבן מעכבת? והאם צריכה כהונה?

ב. אלו דברים טעונים מליחה ואלו אינם טעונים?

ג. אלו דינים משותפים למנחה ולאברי הקרבנות ואינם בדם, ואלו משותפים למנחה ולדם ואינם באברים?

ד. המתנדב עצים למזבח – מה דינו?

א. לסתם מתניתין [כפירוש רב יוסף], המליחה אינה מעכבת. ולדברי רבי יהודה ורבי שמעון בברייתא – מעכבת, אם משום שנאמר בו ברית (כה'אבעית אימא'), או סוברים שא"צ שישנה הכתוב לעכב במנחה [אפשר משום שכתוב בה 'חוקה'] (כ"ג משאלת רב הונא. וע' בחדושי הגר"ר בענגיס ח"ב מז, א).

הרמב"ם כתב שהמליחה מעכבת במנחות אך לא בזבחים. ובספר יראים פסק כסתם מתניתין כפירוש רב יוסף, שהמליחה אינה מעכבת.

המליחה צריכה שתעשה ע"י כהן, שהרי היא נעשית בראשו של מזבח ואין זר קרב לגביו. ומדברי אביי מבואר שאין הדבר מעכב.

וכן פרש הרמב"ם את משנתנו. ולרב יוסף, אפשר שפוסל ואפשר שאינו פוסל (עפ"י קרן אורה). ולהלכה – זר שמלח לא פסל (רמב"ם; לקוטי הלכות).

ב. קומץ המנחה טעון מלח (וכל קרבן מנחתך במלח תמלח). השירים אינם טעונים.
י"א שלכתחילה מולחים הכל. ויש חולקים.

לבונה, אף זו הבאה בפני עצמה – טעונה מלח. וכן: מנחת כהנים, מ' כהן משיח, מ' נסכים, אימורי כל הקרבנות ואברי העולות, בין עולת בהמה בין עולת העוף – כולם טעונים מלח. דם ונסכים – אינם טעונים מלח (מנחתך – יצאו אלו שאינם דומים למנחה, שאין אחרים באים להם חובה).

הרמב"ם כתב שהמתנדב יין – מולחו (וע' במפרשים).

עצים – המתנדב להביא עצים מסוימים למזבח; לדברי רבי טעונים מלח, שהם כקרבן גמור. ולחכמים – אין טעונים. קטורת; לחכמים שבברייתא (כא) – טעונה מלח. ולר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא – אינה טעונה (שאינה דומה למנחה, שזו במזבח החיצון וזו בפנימי). הלכה כחכמים.

ג. המשותף למנחה ולאברים – אחרים באים חובה להם – עצים. ואין לומר כשם שמנחה באה עמה לבונה לחובה, כך הדם בא עמו נסכים – שאף אם ננקוט שהנסכים באים בגלל הדם ולא בגלל האימורים, מ"מ אין זה דומה ללבונה שבאה עם המנחה בכלי אחד; עולים לאשים; קרבים רק במזבח החיצון; חיבים עליהם משום נותר, טמא, מעילה; שניהם דבר מאכל שרגילים למלחו (עתוס). המשותף למנחה ולדם – שניהם 'מתירים'; נפסלים בשקעה"ח. (שניהם אין חיבים עליהם משום פיגול מפני שהם 'מתירים'. עפ"י גמרא לעיל יד; תוס').

ד. המתנדב עצים – מביא שני גזירים. כאשר נדר להביא עצים מסוימים, שאמר: 'הרי עלי להביא עצים אלו' (תוס'), לדברי רבי הרי זה כקרבן מנחה, וטעונים מלח והגשה, וכן טעונים קמיצה (רבא), ועצים אחרים עמם (רב פא). ואם הקריבן בחוץ – חייב. ויש בהם מעילה (תוספתא שקלים, ג). וכן צריכים ימין וקידוש כלי (תוס'). ויש בהם דין פיגול לאחר שנקמצו, כשאר דברים שיש להם מתירים. וחיבים עליהם משום טומאה [למ"ד בזבחים לד], לרבי (תוס' להלן כא. ד"ה יצאו). ולדברי חכמים אינם כקרבן ממש ואין נוהגים בהם כל אלו. פסק הרמב"ם כחכמים שאין בהם מליחה (וע' מ"מ איסור"מ ו,ג; ברכת הובח להלן פה; צ"ק ומנחה טהורה שם).

דף כא

לד. האם אסור מהתורה לאכול דם באופנים דלהלן:

- א. דם שבושל.
- ב. דם שהומלח.
- ג. דם שהוקפא (= שהוקרש).
- ד. דם בהמה טמאה.